

Тетяна І. Балановська¹, Чжен Яньцзя²

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

У статті наведено сучасний стан та тенденції розвитку закладів вищої освіти України протягом 2021/2022 н.р. – 2023/2024 н.р. Визначено проблеми, які впливають на зменшення загальної кількості закладів вищої освіти України протягом останніх років. Охарактеризовано вплив воєнного стану на функціонування закладів вищої освіти та можливі зміни в їх діяльності й подальшому розвитку. Розглянуто динаміку кількості здобувачів вищої освіти, які навчаються за різними формами, джерелами фінансування та ступенями вищої освіти, а також структуру викладацького складу закладів вищої освіти України.

Ключові слова: розвиток, вища освіта, заклади вищої освіти, освітня послуга, здобувач вищої освіти, якість, якість освітніх послуг, конкурентоспроможність.

Рис. 6. Табл. 3. Літ. 15.

DOI: 10.32752/1993-6788-2024-1-281-209-219

Tetiana Balanovska, Yanjia Zheng

CURRENT STATE AND DEVELOPMENT TRENDS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN UKRAINE

The article presents the current state and development trends of higher education institutions in Ukraine during the 2021/2022 – 2023/2024 academic years. The problems that affect the decrease in the total number of higher education institutions in Ukraine in recent years are identified. The impact of martial law on the functioning of higher education institutions and possible changes in their activities and further development are characterized. The dynamics of the number of higher education applicants studying in various forms, sources of funding and degrees of higher education, as well as the structure of the academic staff of higher education institutions in Ukraine are considered.

Keywords: development, higher education, higher education institutions, educational service, higher education student, quality, quality of educational services, competitiveness.

Peer-reviewed, approved and placed: 13.11.2024.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку вищої освіти України характеризується новітніми тенденціями: розумінням її як потужного чинника розвитку людських ресурсів та економіки країни, зростанням вимог щодо якості освітніх послуг в умовах диджиталізації усіх сфер діяльності, постійної орієнтації на євроінтеграцію, реформування та механізм увідповіднення стратегії розвитку вищої освіти в Україні завданням сталого інноваційного розвитку суспільства та Цілям сталого розвитку ООН. Крім того, наявна воєнна агресія з боку росії, створює нові проблеми та виклики для закладів вищої освіти України. Саме тому здійснення аналізу сучасного стану та тенденцій розвитку закладів вищої освіти України з метою забезпечення ефективного їх функціонування та надання якісних освітніх послуг, особливо в умовах воєнного стану, є пріоритетним в контексті

¹ National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. Ukraine.

² National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. Ukraine.

вирішення завдань відновлення економіки, забезпечення соціально-економічного розвитку країни в періоді післявоєнного відновлення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед українських науковців, які розглядали проблеми та тенденції функціонування і розвитку закладів вищої освіти, варто виокремити наступних: В. Андрущенко, О. Батрак, С. Бебко, Ф. Вашук, Н. Бідюк, М. Головань, С. Гончаренко, О. Дашковська, О. Дубасенюк, І. Зязюн, Г. Калінічева, Ю. Козловський, В. Кремень, К. Корсак, С. Ніколаєнко, Т. Сорочан, О. Тарасенко, Н. Тимошенко, К. Шапошников та ін. Також даними питанням займалися зарубіжні учені, зокрема: Ф. Дж. Альтбах, Т. Дай, Т. Кайго, А. Келлі, К. Лайсвуд, Д. Лоутон, Т. Моу, Л. Райсберг, Л. Раблі, Дж. Чаб та ін. Незважаючи на те, що зазначені науковці у своїх дослідженнях висвітлювали основні аспекти розвитку галузі освіти, тенденції та проблеми вищої освіти, процес її реформування та євроінтеграції, все ще залишається багато невирішених проблем, особливо у сучасних умовах воєнного стану в Україні, а саме щодо можливостей функціонування та розвитку закладів вищої освіти України та їхнього післявоєнного відновлення.

Метою даного дослідження є визначення особливостей сучасного стану та тенденцій розвитку закладів вищої освіти України під впливом змін у системі вищої освіти, зумовлених воєнними діями на території України.

Основні результати дослідження. Протягом останніх років кардинально змінилися умови функціонування закладів вищої освіти України, що стало наслідком поглиблення глобальних та національних проблем, які особливо загострилися в умовах військової агресії [4].

У Законі України «Про вищу освіту» зазначено, що «заклад вищої освіти — окремий вид установи, яка є юридичною особою приватного або публічного права, діє згідно з виданою ліцензією на провадження освітньої діяльності на певних рівнях вищої освіти, проводить наукову, науково-технічну, інноваційну та/або методичну діяльність, забезпечує організацію освітнього процесу і здобуття особами вищої освіти, післядипломної освіти з урахуванням їхніх покликань, інтересів і здібностей» [12].

Калінічева Г. І. зазначає, що «управління знаннями в закладах вищої освіти, полягає у формуванні в університетському середовищі конкурентоспроможних фахівців, здатних адекватно реагувати на виклики часу, критично мислити і бути готовими діяти на випередження» [9].

Реформування вищої освіти в Україні, зменшення державного фінансування закладів вищої освіти та кількості випускників шкіл, ліцеїв і гімназій, ведення бойових дій на території України, а також виїзд значної частини молоді за кордон має значний вплив на щорічне зменшення кількості закладів вищої освіти в Україні (табл. 1).

Кількість закладів вищої освіти в Україні у 2023/2024 н.р. порівняно з 2021/2022 н.р. скоротилася на 18,7 % й становила 314 одиниць. Варто відмітити, що протягом досліджуваного періоду спостерігається значне зменшення державних закладів вищої освіти, а саме на 58 одиниць, й дещо менше зменшення кількості комунальних та приватних закладів вищої освіти (відповідно на 8 та 6 одиниць).

Таблиця 1. Динаміка кількості закладів вищої освіти в Україні, розраховано за даними Державної служби статистики України [5; 6; 7]

Показник	2021/2022 н.р.	2022/2023 н.р.	2023/2024 н.р.	2023/2024 н.р. у % до 2021/2022 н.р.
Кількість закладів вищої освіти, од, з них:	386	347	314	81,3
- державні	242	210	184	76,0
- комунальні	41	36	33	80,5
- приватні	103	101	97	94,2

Від початку повномасштабної війни станом на 2024 рік в Україні постраждало 43 заклади вищої освіти, з яких 4 були повністю зруйновані, а інші – переміщені на підконтрольні Україні території (19 із них функціонують у статусі переміщених ще з 2014 року). Понад 150 українських науковців та викладачів загинуло через російську агресію [10].

Станом на сьогоднішній день оцінити масштаби збитків у кожному регіоні України дозволяє інтерактивна мапа, де Міністерство освіти і науки України наводить дані щодо руйнування українських освітніх закладів під час війни. Відповідно до даних інтерактивної мапи загальна кількість пошкоджених закладів вищої освіти становить 117 одиниць. Найбільше університетів через обстріли постраждало в таких областях: Харківська – 32 од., Одеська – 14 од., Херсонська – 14 од., м. Київ – 10 одиниць, Дніпропетровська – 7 од., Житомирська – 5 од., Запорізька – 5 од., Миколаївська – 5 од., Чернігівська – 5 од. Пошкоджені заклади вищої освіти також є у Вінницькій, Донецькій, Івано-Франківській, Кіровоградській, Київській, Луганській, Львівській, Полтавській, Сумській та Тернопільській областях [8].

Переміщені університети Донецької, Луганської, Херсонської, Запорізької областей та Криму нині працюють на базі інших освітніх закладів у різних регіонах України (рис. 1). Їхні ректори залишаються легітимними, а освітні програми акредитуються відповідно до європейських стандартів, що забезпечує якість навчання та міжнародне визнання дипломів. Попри всі труднощі, ці університети продовжують навчати, проводити дослідження та підтримувати студентів, тим самим зберігаючи не лише українську освіту, а й науковий та інтелектуальний потенціал країни [10].

Як свідчать дані рис. 1, найбільша кількість закладів вищої освіти станом на 2023/2024 н. р. зосереджена у м. Київ (83 од.), в той час як найменша кількість – у Чернівецькій області (3 од.). У зв'язку із воєнними діями російської федерації та переміщенням закладів вищої освіти в інші більш безпечні регіони України, спостерігається відсутність закладів вищої освіти у Херсонській, Донецькій, Луганській областях та АР Крим.

Кожна особистість прагне здобути протягом життя вищу освіту, оскільки це надає їй значну кількість переваг при працевлаштуванні та подальшому кар'єрному зростанні. Крім того наявність грамотних, висококваліфікованих фахівців є запорукою успішного розвитку економіки, ринку праці та

соціальної сфери держави. Погоджуємося із думкою Сорочан Т. М., що «вища освіта надає специфічні послуги з формування компетентностей, передавання цінностей, інформації, знань, досвіду діяльності.

Рис. 1. Кількість закладів вищої освіти на початок 2023/2024 н. р. за регіонами України, одиниць, побудовано за даними Єдиної державної електронної бази з питань освіти [14]

Отже, з позицій економіки, продуктом освіти можуть вважатися освітні послуги як специфічні блага. Освітні послуги надаються здобувачам вищої освіти в процесі здійснення різних видів професійної, педагогічної діяльності (освітньої, наукової, методичної, виховної тощо) з метою задоволення потреб окремих людей та всього суспільства, громадян різного віку та різних соціальних груп» [15]. Щорічно отримати освітні послуги у різних закладах вищої освіти України прагнуть тисячі здобувачів.

У ході дослідження встановлено, що у 2023/2024 н. р. порівняно з 2021/2022 н. р. кількість здобувачів вищої освіти денної форми здобуття освіти збільшилася на 119073 особи, в той час як заочної форми здобуття освіти зменшилася на 17518 осіб. Також спостерігається зменшення здобувачів вищої освіти вечірньої та екстернатної форм здобуття освіти відповідно 551 та 44 особи. Проте, кількість осіб, які здобувають освіту за дистанційною формою у закладах вищої освіти України щорічно збільшується й станом на 2023/2024 н. р. становила 2314 особи (рис. 2).

Щодо динаміки кількості здобувачів вищої освіти, які відповідно до конкурсного відбору були зараховані на навчання, варто відмітити наступну тенденцію: спостерігається збільшення кількості здобувачів вищої освіти

денної, заочної та дистанційної форм здобуття освіти, які зараховані до університетів України у 2023/2024 н. р. порівняно із 2021/2022 н. р., та зменшення кількості здобувачів вищої освіти вечірньої форми здобуття освіти (рис. 3).

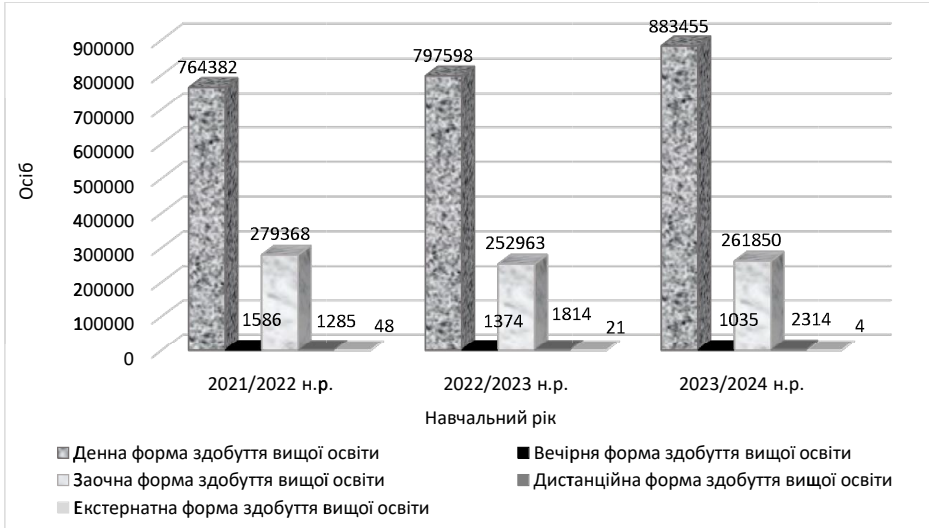

Рис. 2. Динаміка кількості здобувачів вищої освіти за формами здобуття освіти, осіб, побудовано за даними Державної служби статистики України [5; 6; 7]

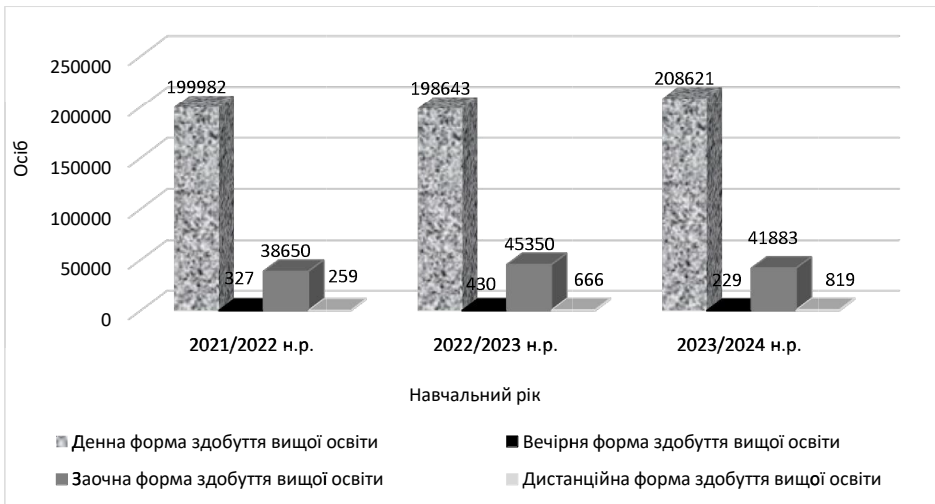

Рис. 3. Динаміка кількості здобувачів вищої освіти, прийнятих на навчання, осіб, побудовано за даними Державної служби статистики України [5; 6; 7]

У 2023/2024 н. р. порівняно з попередніми навчальними роками спостерігається найменша кількість здобувачів вищої освіти, які закінчили навчання та отримали дипломи відповідних ступенів (рис. 4). Така тенденція пов'язана в першу чергу зі збройною агресією росії та воєнними діями та територією України, що спричинило неможливість здобувачів вищої освіти продовжувати навчання та обрання ними інших закладів вищої освіти за кордоном.

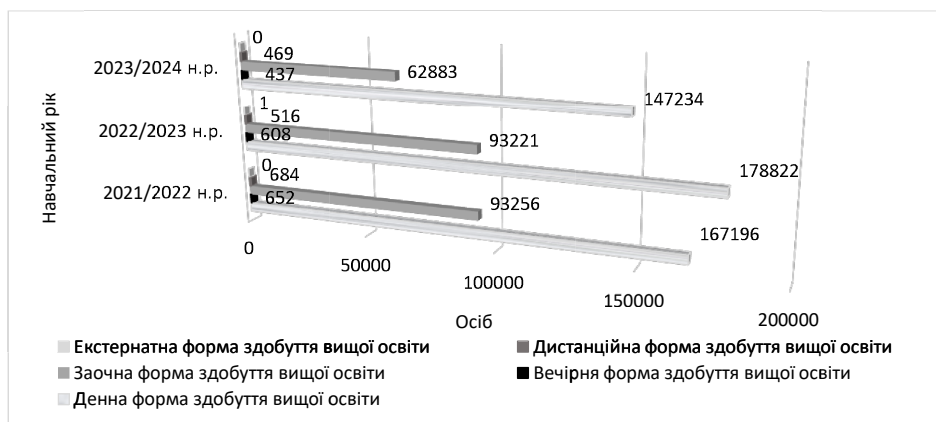

Рис. 4. Динаміка кількості здобувачів вищої освіти, які закінчили навчання та отримали дипломи відповідних ступенів, осіб, побудовано за даними Державної служби статистики України [5; 6; 7]

Як свідчать статистичні дані, щорічно збільшується кількість здобувачів вищої освіти, що навчаються за рахунок коштів контракту (у 2023/2024 н. р. порівняно з 2021/2022 н. р. на 19,1 %) та зменшується кількість здобувачів вищої освіти, які навчаються за рахунок коштів бюджету (у 2023/2024 н. р. порівняно з 2021/2022 н. р. на 4,3 %). У загальній структурі це становить майже дві третини від загальної кількості здобувачів вищої освіти, що здобувають її за кошти фізичних або юридичних осіб. Зокрема, у 2023/2024 н. р. 64,5 % здобувачів вищої освіти навчалися за контрактом, а 35,4 % були здобувачами вищої освіти, які навчалися за кошти державного або місцевого бюджетів (табл. 2).

Відповідно до розподілу здобувачів вищої освіти, які навчаються за освітніми ступенями (освітньо-кваліфікаційними рівнями, освітньо-професійними ступенями) та галузями знань, що затверджені у постанові Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 р. № 266 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» (зі змінами) [13] станом на 2023/2024 н. р. у закладах вищої освіти України навчалося за ступенями вищої освіти «Бакалавр» – 763398 особи, «Магістр» – 360191 особа, «Фаховий молодший бакалавр» – 23135 осіб, «Молодший бакалавр» – 1197 осіб, «Молодший спеціаліст» – 176 осіб та «Спеціаліст» – 113 осіб (рис. 5).

Таблиця 2. Динаміка та структура кількості здобувачів вищої освіти за джерелами фінансування їх навчання, осіб, розраховано за даними Державної служби статистики України [5; 6; 7]

Показник	2021/ 2022 н.р.	%	2022/ 2023 н.р.	%	2023/ 2024 н.р.	%	2023/2024 н.р. у % до 2021/2022 н.р.
Кількість здобувачів вищої освіти, які навчаються за рахунок коштів бюджету	424 640	40,6	418 237	39,7	406 268	35,4	95,7
Кількість здобувачів вищої освіти, які навчаються за рахунок коштів контракту	621 983	59,4	635 497	60,3	740 571	64,5	119,1
Кількість здобувачів вищої освіти, які навчаються за рахунок коштів ваучера	-	-	-	-	1 800	0,1	-
Усього здобувачів вищої освіти	1 046 669	100,0	1 053 770	100,0	1 148 658	100,0	109,7

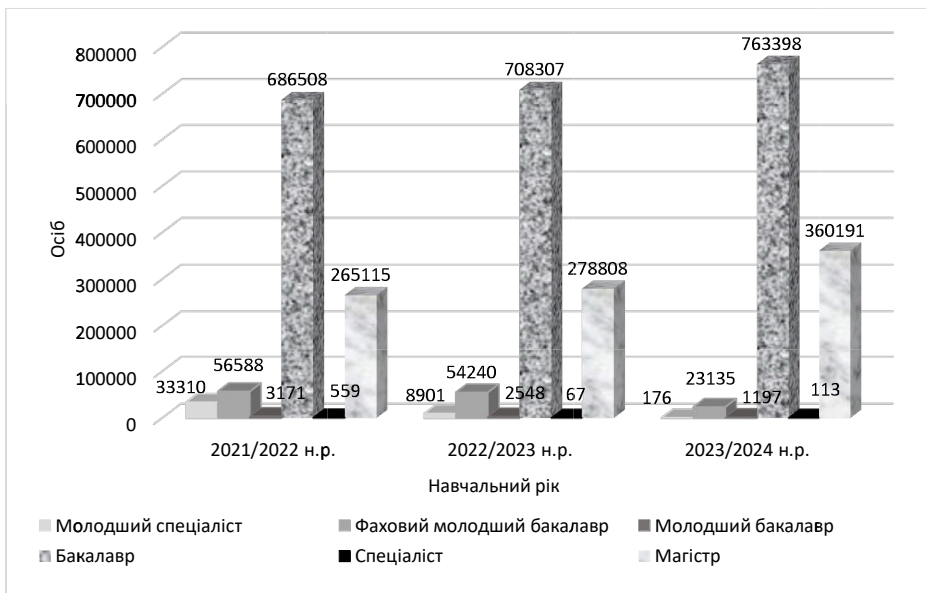

Рис. 5. Динаміка кількості здобувачів вищої освіти за ступенями вищої освіти, побудовано за даними Державної служби статистики України [5; 6; 7]

Варто відмітити, що незважаючи на наявність воєнного стану на території України, у закладах вищої освіти продовжують навчатися студенти-іноземці, зокрема на початок 2023/2024 н. р. їх кількість становила 33328 осіб. Найбільше студентів-іноземців, які прибули на навчання в Україну, спостерігається з Китайської Народної Республіки – 9469 осіб, Індії – 5639 осіб, Азербайджану – 3472 особи, Марокко – 2638 осіб, Нігерії – 1377 осіб, Туркменістану – 1337 осіб, Туреччини – 1234 особи та Гамбії – 1122 особи [7].

Відповідно до затвердженої постанови Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 «Порядок підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» аспірантура – система організаційно-освітньо-наукового забезпечення підготовки здобувачів ступеня доктора філософії на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти у закладі вищої освіти/науковій установі з метою оволодіння ними освітньо-науковою програмою [11].

Аспірантура є важливим етапом реалізації наукового потенціалу. Після її закінчення науковці захищають дисертації, що є основою отримання вчених ступенів. Навчання в аспірантурі виступає третім (освітньо-науковим) рівнем, після здобуття освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавра та магістра. Динаміка основних показників діяльності аспірантури у закладах вищої освіти України наведена у табл. 3.

Таблиця 3. Динаміка основних показників діяльності аспірантури у закладах вищої освіти України, розраховано за даними Державної служби статистики України [1; 2; 3]

Показник	Рік			2023 р. у % до 2021 р.
	2021	2022	2023	
Кількість закладів, які мають аспірантуру, на кінець року, од.	217	215	216	99,5
Кількість аспірантів на кінець року, осіб	24 014	31 205	43 269	180,2
Кількість осіб, зарахованих до аспірантури, за рік, осіб	5 832	12 727	17 423	298,7
Кількість осіб, які закінчили аспірантуру, за рік, осіб у т.ч.:	323	2 407	3 617	1119,8
- із захистом дисертацій, осіб	...	240	809	-

Згідно даних табл. 3, у зв'язку із скороченням загальної кількості закладів вищої освіти в Україні у 2023 р. порівняно з 2021 р. спостерігається зменшення закладів, які мають аспірантуру на 0,5 %. Позитивним є значне зростання протягом досліджуваного періоду загальної кількості аспірантів, які навчаються (на 80,2 %) та кількості осіб, зарахованих до аспірантури протягом року (у 3 рази). Щодо кількості осіб, які закінчили аспірантуру, то на кінець 2021 р. їх налічувалося 323 особи, в той час як на кінець 2023 р. – 3617 осіб, з яких 809 осіб захистили дисертації.

У структурі викладацького складу закладів вищої освіти України найбільша частка припадає на науково-педагогічних працівників (рис. 6). Позитивним є те, що більше 70 % наукових, науково-педагогічних та педагогічних працівників закладів вищої освіти України мають наукові ступені та вчені звання.

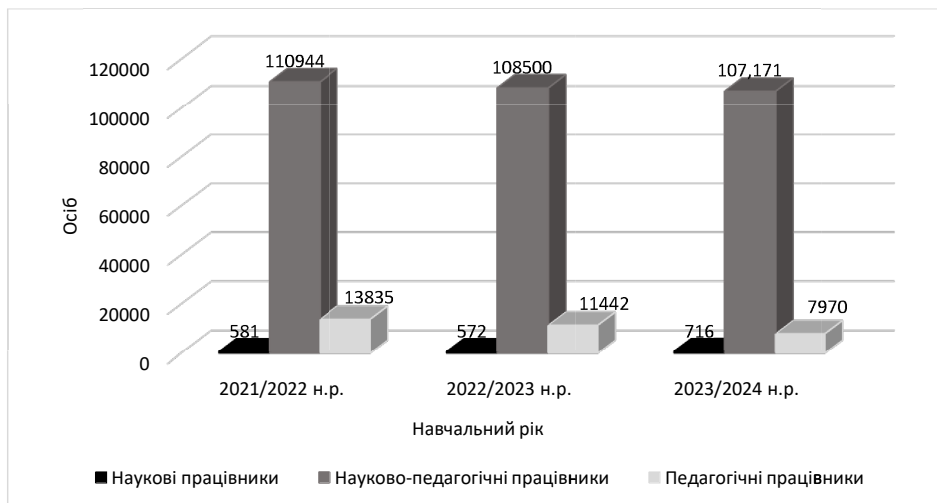

Рис. 6. Динаміка викладацького складу закладів вищої освіти України, осіб, побудовано за даними Державної служби статистики України [5; 6; 7]

Таким чином, враховуючи сучасний стан та тенденції розвитку закладів вищої освіти України, особливості реформування освітньої сфери та впливу воєнної агресії з боку росії, перед закладами вищої освіти України постають нові завдання, які передбачають забезпечення високого рівня якості освітніх послуг та підвищення ролі вищої освіти у житті суспільства.

Висновки. Встановлено, що система вищої освіти в Україні являє собою широку мережу закладів вищої освіти різної форми власності, з різною кількістю здобувачів вищої освіти, наявними можливостями та ресурсами. Ведення воєнних дій на території України створює нові виклики для закладів вищої освіти, зокрема переміщення університетів із окупованих територій в інші регіони України, створення безпечних умов навчання та викладання, переконання абітурієнтів щодо вступу в українські заклади вищої освіти та забезпечення високого рівня якості освітніх послуг. Крім того, інтеграція України у світовий освітній простір вимагає постійного вдосконалення наявної системи вищої освіти відповідно до європейських стандартів, забезпечення рівного доступу громадян до якісної вищої освіти, пошуку ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг, модернізації змісту вищої освіти та її організації відповідно до світових тенденцій і вимог ринку праці, забезпечення неперервності освіти й навчання протягом усього життя.

Тому перспективами подальших досліджень є пошук шляхів щодо підвищення ефективності управління якістю освітніх послуг закладу вищої

освіти, що сприятиме забезпеченню сталого розвитку всього українського суспільства, оскільки саме освіта, зокрема вища, є однією з основних цінностей, без яких неможливий подальший розвиток людини і суспільства.

1. Аспірантура в Україні у 2021 році: статистична інформація. Київ: Державна служба статистики України, 2022. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Аспірантура в Україні у 2022 році: статистична інформація. Київ: Державна служба статистики України, 2023. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Аспірантура в Україні у 2023 році: статистична інформація. Київ: Державна служба статистики України, 2024. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Батрак О. В. Тарасенко О. С. Особливості формування потенціалу закладів вищої освіти України в умовах війни та післявоєнному періоді. Економіка та суспільство. 2023. Вип. 53. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-1>.
5. Вища та фахова передвища освіта в Україні у 2021 році: статистична інформація. Київ: Державна служба статистики України, 2022. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Вища та фахова передвища освіта в Україні у 2022 році: статистична інформація. Київ: Державна служба статистики України, 2023. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Вища та фахова передвища освіта в Україні у 2023 році: статистична інформація. Київ: Державна служба статистики України, 2024. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
8. Інтерактивна мапа Міністерства освіти та науки України: веб сайт. URL: <https://saveschools.in.ua/>
9. Калінічева Г. І. Управління знаннями та інформацією як чинник забезпечення якості вищої освіти: зарубіжний досвід. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. 2021. № 4 (69). С. 76–85. URL: <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2021.4>.
10. Освіта в умовах війни. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти: веб сайт. URL: <https://naqa.gov.ua/2025/02/%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0-%D0%B2-%D1%83%D0%B0%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%85-%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8/>
11. Порядок підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах): Постанова Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/261-2016-%D0%BF#Text>
12. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
13. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 р. № 266. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF#Text>
14. Реєстр суб'єктів освітньої діяльності закладів вищої освіти. Єдина державна електронна база з питань освіти: веб сайт. URL: <https://registry.edbo.gov.ua/>
15. Сорочан Т. М. Управління якістю освітніх послуг у відкритому університеті. Social and Economic Aspects of Education in Modern Society. 2021. С. 22–29. URL: https://doi.org/10.31435/rsglobal_conf/25012021/7356.

1. Aspirantura v Ukraini u 2021 rotsi: statystychna informatsiia. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2022. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Aspirantura v Ukraini u 2022 rotsi: statystychna informatsiia. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2023. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Aspirantura v Ukraini u 2023 rotsi: statystychna informatsiia. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2024. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Batrak O. V. Tarasenko O. S. Osoblyvosti formuvannia potentsialu zakladiv vyshchoi osvity Ukrainy v umovakh viiny ta pislivoienennomu periodi. Ekonomika ta suspilstvo. 2023. Vyp. 53. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-1>.
5. Vyshcha ta fakhova peredyshcha osvita v Ukraini u 2021 rotsi: statystychna informatsiia. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2022. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Vyshcha ta fakhova peredyshcha osvita v Ukraini u 2022 rotsi: statystychna informatsiia. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2023. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

7. Vyshcha ta fakhova peredyshcha osvita v Ukraini u 2023 rotsi: statystychna informatsiia. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2024. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
8. Interaktyvna mapa Ministerstva osvity ta nauky Ukrainy: veb sait. URL: <https://saveschools.in.ua/>
9. Kalinicheva H. I. Upravlinnia znanniamy ta informatsiieiu yak chynnyk zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity: zarubizhnyi dosvid. Neperervna profesiina osvita: teoriia i praktyka. 2021. № 4 (69). S. 76–85. URL: <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2021.4>.
10. Osvita v umovakh viiny. Natsionalne ahentstvo iz zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity: veb sait. URL: <https://naqa.gov.ua/2025/02/%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0-%D0%B2-%D1%83%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%85-%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8/>
11. Poriadok pidhotovky zdobuvachiv vyshchoi osvity stupenia doktora filosofii ta doktora nauk u zakladykh vyshchoi osvity (naukovykh ustanovakh): Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23 bereznia 2016 r. № 261. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/261-2016-%D0%BF#Text>
12. Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy vid 01.07.2014 r. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
13. Pro zatverdzhennia pereliku haluzei znan i spetsialnostei, za yakymy zdiisniuietsia pidhotovka zdobuvachiv vyshchoi osvity : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 29.04.2015 r. № 266. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF#Text>
14. Reiestr subiektiv osvitnoi diialnosti zakladiv vyshchoi osvity. Yedyna derzhavna elektronna baza z pytan osvity: veb sait. URL: <https://registry.edbo.gov.ua/>
15. Sorochan T. M. Upravlinnia yakistiu osvitnikh posluh u vidkrytomu universyteti. Social and Economic Aspects of Education in Modern Society. 2021. S.22–29. URL: https://doi.org/10.31435/rsglobal_conf/25012021/7356.